

چکیده

مقدمه: معلولیت به عنوان یک مشکل سلامتی پیچیده و چندوجهی، جوامع مختلف را تحت تاثیر قرار می‌دهد بطوریکه بیش از ۱۵٪ از جمعیت جهان با انواعی از معلولیت زندگی می‌کنند. ارزیابی نابرابری‌های اجتماعی اقتصادی معلولیت و نظارت بر تغییرات آن در طول زمان می‌تواند به سیاستگذاران در طراحی و اجرای مداخلات هدفمند در جهت انجام اقدامات اصلاحی کمک کند. بنابراین این مطالعه با هدف بررسی تغییر نابرابری اجتماعی-اقتصادی معلولیت در ایران در دوره‌های زمانی ۱۳۷۹ و ۱۳۸۹ انجام شد.

روش پژوهش: داده‌های مورد نیاز این مطالعه از دو پیمایش سلامت و جمعیت ایران در دو مقطع متوالی (سال‌های ۱۳۷۹ و ۱۳۸۹) به دست آمد. در این پیمایش‌ها داده‌های شهری و روستایی خانوارهای ایرانی با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌بندی مرحله‌ای جمع‌آوری شد. به منظور بررسی نابرابری اجتماعی-اقتصادی معلولیت از شاخص تمرکز نرمال شده وگ استفاده شد. در ادامه با تجزیه شاخص تمرکز، تعیین‌کننده‌های اجتماعی-اقتصادی نابرابری در دو مقطع زمانی مطالعه مورد بررسی قرار گرفتند. در نهایت از دیدگاه طولی و با استفاده از روش تجزیه اکساکا به شناسایی سهم هر عامل موثر در تغییرات این نابرابری پرداخته شد. به منظور انجام تحلیل‌های آماری مطالعه از Stata ۱۴ استفاده شد.

یافته‌ها: شاخص تمرکز معلولیت در سال‌های ۱۳۷۹ و ۱۳۸۹ به ترتیب برابر با ۰/۱۳۲ و ۰/۱۶۵ - معنی‌دار بود. این امر نشان‌دهنده تمرکز بیشتر معلولیت در بین طبقات اجتماعی اقتصادی فقیرتر است. نتایج مطالعه نشان داد که نابرابری در دو مقطع زمانی انجام مطالعه به میزان ۰/۰۳۴ افزایش یافته است (با احتمال ۰/۰۲۵). متغیرهای تحصیلات (۱۲۳/۵ درصد)، بعد خانوار (۱۲/۹ درصد)، سن (۳۵/۱ درصد) و استان محل سکونت (۱۹/۳ درصد)، عوامل موثر بر نابرابری در سال ۱۳۷۹ بودند. برای سال ۱۳۸۹ نیز متغیرهای تحصیلات (۱۰۵/۸ درصد)، بعد خانوار (۳۰/۵ درصد)، شهرنشینی (۴۶/۳ درصد)، نابرابری اندازه‌گیری شده را توضیح دادند. در نهایت تغییرات طولی نابرابری معلولیت در بین سال‌های مورد مطالعه با متغیرهای بعد خانوار (۹۹/۴ درصد)، استان محل سکونت (۵۴/۸ درصد)، تحصیلات (۳۶/۹ درصد)، وضعیت اجتماعی اقتصادی (۲۰ درصد)، شهرنشینی (۹۰/۳ درصد) و سن (۴۷/۷ درصد) توضیح داده شدند.

نتیجه‌گیری: مطالعه حاضر نشان داد که کشور ایران از نابرابری اجتماعی-اقتصادی معلولیت رنج می‌برد و در طول زمان انجام مطالعه وضعیت نابرابری به طور قابل توجهی افزایش یافته است. مداخلاتی مانند افزایش سواد سلامت و ایجاد فرصت شغلی مناسب برای افراد با سطح تحصیلات پایین، بهبود وضعیت اجتماعی اقتصادی خانوارهای پرجمعیت و توجه بیشتر به توسعه متوازن در استان‌ها، شهرها و روستاها و اجرای اقدامات پیشگیرانه، درمانی و بازتوانی برای جمعیت هدف (معلولین)، به منظور مقابله با افزایش نابرابری اجتماعی-اقتصادی معلولیت و پیامدهای ناگوار آن ضروری به نظر می‌رسد.

واژگان کلیدی: معلولیت، نابرابری اجتماعی-اقتصادی، عوامل اجتماعی-اقتصادی، ایران